

กระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7*

THE PROCESS OF VIRTUE-DRIVEN IMPLEMENTATION IN MORAL SCHOOLS UNDER PHETCHABUN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3, BASED ON THE SEVEN SAPPA-RISADHAMMA PRINCIPLES

ธนาพร พิรุณสุนทร¹ และ ทนง ทศไกร²

Thanaporn Pirunsuntorn¹ and Thanong Thosagai²

¹⁻²สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Buddhist Educational Administration Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author's Email: tpirunsunthr@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม และ 2) เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 291 คน ได้มาด้วยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูป/คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = 0.56) โดยด้านการวางแผนและกำหนดนโยบายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.49) สะท้อนความพร้อมของสถานศึกษาในการนำนโยบายด้านคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติ 2) กระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมเป็นกระบวนการเชิงระบบที่บูรณาการการบริหาร การจัดการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นกรอบกำกับเชิงคุณค่า โดยเฉพาะหลักธัมมัญญตา อัตถัญญตา และปริสัญญตา ซึ่งช่วยเชื่อมโยงเป้าหมาย นโยบาย และบริบทของสถานศึกษา ส่งผลให้การพัฒนาคุณธรรมมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และเอื้อต่อความยั่งยืน

* Received 5 February 2026; Revised 7 March 2026; Accepted 7 March 2026

ผลการวิจัยมีนัยเชิงทฤษฎีที่ชี้ว่า หลักสัปปุริสธรรม 7 สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบการบริหารเชิงระบบในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างมีเหตุผลและสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาสมัยใหม่

คำสำคัญ: โรงเรียนคุณธรรม, การขับเคลื่อนคุณธรรม, สัปปุริสธรรม 7, การบริหารสถานศึกษา

Abstract

This study aimed to 1) examine the operational conditions of moral schools and 2) investigate the processes of moral-driven implementation in moral schools under the Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3, based on the Sapurisadhamma 7 principles. A mixed-methods research design was employed. In Phase 1, quantitative data were collected from a sample of 291 school administrators and teachers, selected through simple random sampling. The research instrument was a five-point Likert-scale questionnaire, and the data were analyzed using descriptive statistics, including percentages, means, and standard deviations. In Phase 2, qualitative data were obtained from nine key informants through semi-structured interviews and analyzed using content analysis.

The findings revealed that (1) the overall operational level of moral schools was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.51, S.D. = 0.56), with planning and policy formulation showing the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.49), reflecting a high level of institutional readiness for translating moral policies into practice. (2) The moral-driven implementation process was characterized as a systematic approach integrating school administration, instructional management, and community participation, guided by the Sapurisadhamma 7 as a value-based framework. In particular, Dhammaññūtā, Atthaññūtā, and Parisāññūtā played key roles in aligning goals, policies, and school contexts, thereby enhancing practical feasibility and sustainability in moral development.

The findings provide theoretical implications by demonstrating that the Sapurisadhamma 7 can be effectively applied as a systematic administrative framework for developing moral schools at the basic education level, in alignment with contemporary educational administration concepts.

Keywords: moral schools; moral-driven implementation; Sapurisadhamma 7; educational administration

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และเศรษฐกิจในสังคมโลก ส่งผลต่อวิถีชีวิตและค่านิยมของมนุษย์ และก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยยังเผชิญปัญหาคุณภาพคนทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และคุณธรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) ขณะเดียวกัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้การศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย และรับผิดชอบต่อสังคม (คณะวิชาการ The Justice Group, 2560)

แม้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมอย่างเป็นระบบ (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สพฐ., 2562) แต่งานวิจัยที่ผ่านมาสะท้อนว่า การขับเคลื่อนคุณธรรมในสถานศึกษายังขาดการบูรณาการเชิงระบบ โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารในการกำหนดนโยบายและสร้างวัฒนธรรมองค์กร (ธีระศักดิ์ บึงมูม และพรพิพัฒน์ เพิ่มผล, 2560; สุภาพร นามครรชิต, 2559)

หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การศึกษาที่นำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมในบริบทพื้นที่เฉพาะยังมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีลักษณะบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการบริหารที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นกรอบแนวคิดในการทำความเข้าใจและอธิบายการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรมในบริบทพื้นที่การศึกษาเฉพาะ เพื่อสะท้อนสภาพการดำเนินงานและเสนอแนวทางการพัฒนาเชิงระบบโดยใช้หลักธรรมเป็นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพโรงเรียนคุณธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
2. เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา และครู เพื่อศึกษาสภาพกระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม ประชากรคือผู้บริหาร และครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำนวน 1,200 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 291 คน กำหนดขนาดตามตารางของ Krejcie และ Morgan และสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านโรงเรียนคุณธรรม และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสัปปุริสธรรม 7

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม 2 ตอน มาตรฐานส่วน 5 ระดับ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.50–1.00) และมีค่าความเที่ยง Cronbach's alpha เท่ากับ 0.816 หลังการทดลองใช้ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง พัฒนาจากกรอบแนวคิดและผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการโดยขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แจก และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพเก็บโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึกประกอบ ดำเนินการในช่วงเดือน สิงหาคม–กันยายน พ.ศ. 2568

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลได้รับการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำไปสังเคราะห์เป็นกระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสัปปุริสธรรม 7

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

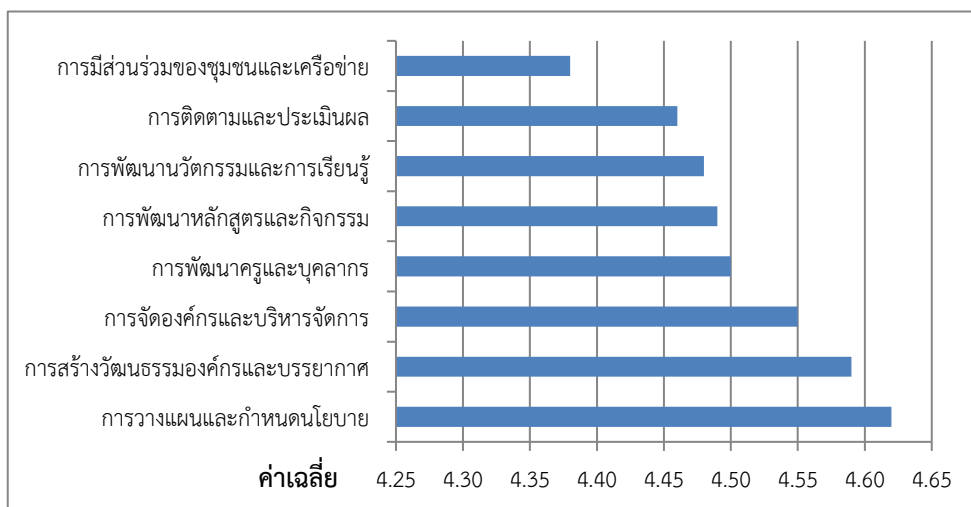
1. ผลการศึกษาสภาพโรงเรียนคุณธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนพบว่า โดยภาพรวมโรงเรียนมีสภาพการดำเนินงานด้านโรงเรียนคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.56) แสดงว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านคุณธรรมอย่างเป็นระบบในมิติการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน รายละเอียดค่าเฉลี่ยและระดับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรมแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและระดับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3

ลำดับ	ด้านการดำเนินงาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1	การวางแผนและกำหนดนโยบาย	4.62	0.49	มากที่สุด
2	การจัดองค์กรและบริหารจัดการ	4.55	0.52	มากที่สุด
3	การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรม	4.49	0.55	มาก
4	การพัฒนาครูและบุคลากร	4.50	0.54	มากที่สุด
5	การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย	4.38	0.61	มาก
6	การติดตามและประเมินผล	4.46	0.58	มาก
7	การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและบรรยากาศ	4.59	0.50	มากที่สุด
8	การพัฒนาวัฒนธรรมและการเรียนรู้	4.48	0.57	มาก
สภาพการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมโดยรวม		4.51	0.56	มากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถ จัดลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ (1) การวางแผนและกำหนดนโยบาย (ค่าเฉลี่ย 4.62) (2) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและบรรยากาศ (ค่าเฉลี่ย 4.59) (3) การจัดองค์กรและบริหารจัดการ (ค่าเฉลี่ย 4.55) (4) การพัฒนาครูและบุคลากร (ค่าเฉลี่ย 4.50) (5) การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.49) (6) การพัฒนานวัตกรรมและการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.48) (7) การติดตามและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 4.46) (8) การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 4.38) ผลการจัดลำดับสะท้อนว่าโรงเรียนให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรมากที่สุด ขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก และยังมีศักยภาพในการพัฒนาความร่วมมือเพิ่มเติม โดยผู้วิจัยนำเสนอความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแต่ละด้านในรูปแบบแผนภูมิ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ค่าเฉลี่ยสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรมในแต่ละด้าน

จากภาพที่ 1 พบว่าค่าเฉลี่ยของทุกด้านอยู่ในระดับสูงและใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะด้านการวางแผนเชิงนโยบายและการสร้างวัฒนธรรมองค์กร สะท้อนถึงความพร้อมด้านนโยบาย การบริหาร และวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ซึ่งเป็นฐานสำคัญต่อการพัฒนาการขับเคลื่อนคุณธรรมในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. ผลการศึกษาระบบการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรมสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสัปปุริสธรรม 7

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญพบว่า การขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรมเป็นกระบวนการบริหารเชิงระบบที่บูรณาการการบริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นกรอบกำกับการดำเนินงาน ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพช่วยอธิบายผลเชิงปริมาณที่ชี้ว่าโรงเรียนให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและการสร้างวัฒนธรรมองค์กร โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายด้านคุณธรรม สร้างความเข้าใจร่วม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน รายละเอียดการสังเคราะห์กระบวนการแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปกระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรมตามหลักสัปปริสธรรม 7 จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์

หลักสัปปริสธรรม (เชิงบริหาร)	ลักษณะการขับเคลื่อนที่พบในโรงเรียน
ฉัหมัณฺณุตตา (การยึดหลักและนโยบาย)	วิเคราะห์นโยบายและแนวทางโรงเรียนคุณธรรมก่อนจัดทำแผนให้เหมาะกับบริบท
อตัถฺถัณฺณุตตา (การกำหนดเป้าหมาย)	กำหนดคุณธรรมเป้าหมายที่ชัดเจน มุ่งแก้ปัญหาพฤติกรรมผู้เรียน
อตัตฺถัณฺณุตตา (การรู้จักตน)	ใช้ข้อมูลพฤติกรรมรายบุคคล การสะท้อนตนเอง และแฟ้มสะสมงาน
มัตตตัณฺณุตตา (การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม)	ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับทรัพยากรและบริบทโรงเรียน
กาลัณฺณุตตา (การจัดการตามช่วงเวลา)	ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่เร่งรัด และสอดคล้องวิถีชุมชน
ปริสัณฺณุตตา (การเชื่อมโยงชุมชน)	บูรณาการเครือข่ายบ้าน-วัด-โรงเรียนและผู้ปกครอง
ปุคคัลลัณฺณุตตา (การดูแลรายบุคคล)	วิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและเลือกวิธีดูแลตามความแตกต่าง

จากตารางที่ 2 พบว่า โรงเรียนนำหลักสัปปริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนรู้ในหลายมิติ โดยเฉพาะหลักฉัหมัณฺณุตตา อตัถฺถัณฺณุตตา และปริสัณฺณุตตา ซึ่งปรากฏชัดจากข้อมูลการสัมภาษณ์ ทั้งในด้านการยึดหลักและเหตุผลก่อนกำหนดแนวทางดำเนินงาน การกำหนดคุณธรรมเป้าหมายที่สอดคล้องกับปัญหาจริงของผู้เรียน และการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน ผลการวิจัยสะท้อนว่า การขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมเป็นกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลักสัปปริสธรรม 7 เป็นกรอบกำกับให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการวางแผน การกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนมีความพร้อมเชิงระบบในการขับเคลื่อนงานคุณธรรม มิได้เป็นเพียงการดำเนินกิจกรรมเฉพาะหน้า แต่เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษา อาจสะท้อนให้เห็นว่าการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมในบริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องอาศัยกลไกการบริหารที่ชัดเจน ทั้งในระดับนโยบาย การกำหนดทิศทางการดำเนินงาน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกียรติศักดิ์ แบโค (2558) ที่ศึกษาเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณธรรมนักเรียนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ การจัดการเรียนการสอน บรรยากาศ และการบริหารจัดการ ซึ่งสะท้อนแนวคิดเดียวกันว่าการพัฒนาคุณธรรมจำเป็นต้อง

อาศัยโครงสร้างและการจัดการที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์พันธ์ ตียะบุตร (2563) ที่ศึกษาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การบริหารจัดการของสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมคุณธรรมของผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูชาติ แพลงล้วน (2563) ที่ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. พบว่า สภาพการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการบริหาร การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่าบางด้าน เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนานวัตกรรมด้านคุณธรรม มีระดับต่ำกว่าด้านอื่นเล็กน้อย แม้จะยังอยู่ในระดับมากก็ตาม ซึ่งอาจสะท้อนข้อจำกัดด้านเครือข่ายความร่วมมือหรือทรัพยากรในการพัฒนากิจกรรมด้านคุณธรรมในระดับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ โนโรายดา มามะ และคณะ (2561) ที่ศึกษาการดำเนินงานตามกระบวนการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมในโครงการกองทุนการศึกษา รุ่นที่ 3 (ภาคใต้) พบว่า ปัญหาการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมมักเกี่ยวข้องกับความต้องการในการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของบุคลากรและเครือข่ายภายนอกสถานศึกษา

2. ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรมมีลักษณะเป็นกระบวนการบริหารเชิงระบบที่บูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 เข้ากับการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะหลักอัมมัญญา อุตถัญญา และปริสัญญญา ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับการตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมาย และการเชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าหลักสัปปุริสธรรม 7 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยช่วยกำหนดทิศทางการดำเนินงาน การวางแผนกิจกรรม และการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถิรพงศ์ ฤกษ์ขำ (2558) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนวินัยนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบการพัฒนาวินัยนักเรียนประกอบด้วยมิติด้านการบริหาร การเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง โดยมีการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาคุณธรรมและวินัยของผู้เรียนต้องอาศัยกระบวนการบริหารที่เป็นระบบและการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิริยา ทวีวัฒน์ และคณะ (2559) ศึกษาการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร และงานวิจัยของ เพ็ญภา ลายน้ำเงิน และคณะ (2559) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 พบว่า การขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนประกอบด้วยขั้นตอนการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีลักษณะสอดคล้อง

กับหลักมัตตัญญูตาและกาลัญญูตาในสัปปริสธรรม 7 ที่เน้นความเหมาะสมและความสอดคล้องกับบริบทและช่วงเวลา ในเชิงพุทธบริหาร ผลการวิจัยครั้งนี้ช่วยยืนยันแนวคิดหลักสัปปริสธรรม 7 มิได้เป็นเพียงหลักธรรมเชิงจริยธรรมส่วนบุคคล แต่สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Antonio Cartelli (2008) ที่ว่าการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพควรเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริง และพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจควบคู่กัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของ โนราายดา มามะ และคณะ (2561) ที่พบปัญหาความไม่ต่อเนื่องของการดำเนินงานและการขาดความตระหนักของบุคลากรพบว่าบริบทของโรงเรียนในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มีความได้เปรียบด้านความร่วมมือและการสนับสนุนเชิงนโยบาย ซึ่งอาจเป็นปัจจัยเอื้อต่อการขับเคลื่อนคุณธรรมตามหลักพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ทั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนาในการอธิบายระดับการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรม จึงมุ่งนำเสนอภาพรวมของสภาพการดำเนินงานและกระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในบริบทของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยในอนาคตอาจใช้การวิเคราะห์เชิงอนุมานหรือการสร้างแบบจำลองเชิงสาเหตุเพิ่มเติม เพื่ออธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพโรงเรียนคุณธรรมและกระบวนการขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณสะท้อนระดับการดำเนินงานของโรงเรียนคุณธรรม ในขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพช่วยอธิบายกลไกเชิงกระบวนการที่อยู่เบื้องหลังการดำเนินงานดังกล่าว

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การขับเคลื่อนคุณธรรมในโรงเรียนมิใช่การดำเนินงานเชิงกิจกรรมเฉพาะหน้า แต่เป็นกระบวนการบริหารจัดการที่มีกรอบความคิดรองรับ โดยใช้หลักสัปปริสธรรม 7 เป็นแนวทางกำกับการตัดสินใจและการดำเนินงาน ทั้งนี้ หลักธัมมัญญูตา อตถัญญูตา และปรัสนัญญูตา มีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกเชิงกระบวนการที่เชื่อมโยงนโยบายเป้าหมายการพัฒนา และบริบทของโรงเรียนและชุมชน ส่งผลให้การพัฒนาคุณธรรมมีความสอดคล้องกับสภาพจริงและมีความยั่งยืน

ผลการวิจัยครั้งนี้ช่วยเสนอกรอบอธิบายเชิงกระบวนการของการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม โดยชี้ให้เห็นบทบาทของหลักสัปปริสธรรม 7 ในฐานะกรอบการบริหารเชิงคุณค่า ซึ่งสามารถทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิดเชิงระบบที่สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาสมัยใหม่

โดยเฉพาะการบริหารที่คำนึงถึงบริบท การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยและการนำไปใช้

จากผลการวิจัย หน่วยงานต้นสังกัดสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติสำหรับการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ในลักษณะกระบวนการบริหารเชิงระบบ มากกว่าการดำเนินงานเชิงกิจกรรม โดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย วางแผน และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ในระดับสถานศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมความเข้าใจร่วมกันของครูและบุคลากรเกี่ยวกับเป้าหมายและเหตุผลของการพัฒนาคุณธรรม เพื่อให้การดำเนินงานมีความสอดคล้องและต่อเนื่อง ขณะที่ในระดับการจัดการเรียนการสอน ครูสามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการเรียนรู้เชิงรุกตามบริบทจริง เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการพัฒนาทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรขยายการศึกษาไปยังบริบทพื้นที่หรือระดับการศึกษาที่แตกต่างเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยเชิงบริบทของการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม ควบคู่กับการพัฒนาและทดสอบตัวแบบการบริหารที่บูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิดการบริหารการศึกษาสมัยใหม่ รวมทั้งศึกษาผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมและเชิงคุณค่าของผู้เรียนในระยะยาว เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารการศึกษาที่มีรากฐานทางคุณธรรมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ เปโค. (2558). การขับเคลื่อนคุณธรรมนักเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนชุมชนเอื้องก่อนาดิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

คณะวิชาการ The Justice Group. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษร.

ชูชาติ แปลงล้วน. (2563). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(7), 380–395.

อิทธิพงศ์ ฤกษ์ขำ. (2558). การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนวินัยนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 9(ฉบับพิเศษ), 169–182.

ธีระศักดิ์ บึงมูม และพรพิพัฒน์ เพิ่มผล. (2560). การพัฒนาบุคลากรตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 6(1), 49–60.

- โนรอายดา มามะ และคณะ. (2561). การดำเนินงานตามกระบวนการขับเคลื่อนโรงเรียน
คุณธรรมจริยธรรมในโครงการกองทุนการศึกษา รุ่นที่ 3 (ภาคใต้). *วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 29(3), 137–147.
- พงษ์พันธ์ ตียะบุตร. (2563). การศึกษาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 18(31), 223–234.
- เพ็ญภา ปลายน้ำเงิน และคณะ. (2559). แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
ของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. ใน
รายงานการประชุมสัมมนาวิชาการราชภัฏนครสวรรค์ ครั้งที่ 1 (หน้า 291–302).
นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วิริยา ทัพพัฒนะ และคณะ. (2559). การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานขับเคลื่อนคุณธรรม
จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัด
พิจิตร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 18(2), 225–236.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)*. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562).
โรงเรียนคุณธรรม สพฐ.: มาตรฐานและตัวชี้วัด. เรียกใช้เมื่อ 24 ตุลาคม 2568 จาก
<http://ita.rayong2.go.th>
- สุภาพร นามนครชิต. (2559). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหาร. *Journal of Roi
Kaensarn Academi*, 1(2), 19–20.
- Cartelli, A. (2008). Towards the development of a new model for best practice
and knowledge construction in virtual campuses. *Journal of Information
Technology Education*, 15, 121–136.